

VRIJHEID, GELIJKHEID en BROEDERSCHAP
Over oude Rhenense namen en nog wat

Als men bij het snuffelen in het Oud-archief van Rhenen plotseling stuit op het bekende devies van de Franse Revolutie: Vrijheid, gelijkheid en broederschap en daarbij dan het jaartal 1789 ontdekt, dan is de nieuwsgierigheid te groot om daaraan zo maar voorbij te gaan.

Het is een dun mapje met 200 jaar oude bescheiden. Bij het doorlezen van de stukken kwam een aantal namen van bewoners boven water, waarvan er een vijftal nog in het telefoonboek voorkomen, zoals Van Noort, Buddingh, Puijk, Hovestad en Roelofs.

Hoe deze mensen zo bij elkaar kwamen geschiedde als volgt: het betreft processtukken met een politieke achtergrond. Ons land was toen de Bataafse Republiek, die in 1795 bij het Haags Verdrag de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden had opgevolgd. Tot 1806 zouden we die naam dragen, gevolgd door het Koninkrijk Holland (1806-1810).

Het bestuur van Stad en Land was toen dus ingericht naar Frans model en Rhenen maakte als municipaliteit deel uit van het 'Departementaal Bestuur van den Rhijn'. Met de komst van de Fransen in 1795 waren niet alle bewoners van ons land het eens, de geesten waren verdeeld en het waren vooral de meer godsdienstigen, onder wie vele predikanten, die zich niet konden verenigen met de nieuwe leuze van Vrijheid, gelijkheid en broederschap. Met het nieuwe bestuur was bijvoorbeeld in Rhenen de rechtzinnige Ds. Van Campen uit zijn ambt ontslagen en daar verzette een aantal 'burgers' ('citoyens' zeiden de Fransen) zich tegen.

Onder hen bevond zich Arie Hovestad (of HooveStad), die ondergronds een actie begon. Met de Fransen was tevens het kiesstelsel gekomen. Hovestad probeerde nu, door het verspreiden van briefjes met stemadviezen onder de burgerij de meningen te beïnvloeden, waarbij hij de stellige belofte gaf, dat als men in Rhenen o.a. bij de verkiezing zou stemmen op de burgemeester (de 'Maire') Gouwkes en andere 'burgers', kennelijk behorend tot de rechtzinnigen, dominee Van Campen weer op de kansel zou komen te staan. En dat liep mis. Via een aantal vrouwen probeerde hij de briefjes bij de juiste figuren te brengen en daarbij had hij kennelijk de verkeerden gekozen.

Men verraadde hem en klaagde hem aan bij de 'Raad van Rechtspleeging der Stad Rhenen'. Hiervan werd proces-verbaal opgemaakt en rechtsgeldig ondertekend door:

J.H. Arntzen, Joost de Vriend gr.zoon, Gijsbr. van Noort, en M. van Luttervelt genaamd Schenkhof (de aanbrengrster!). Voor de Raad 'compareerden' Jacobus Hendrik Arntzen, Willem van de Schenkhof, Joost de Vriend Ger zoon, Gijsbert van Noort.

Het vonnis luidde: ontslag als buiten-bode en het schrappen van de naam van Hovestad uit de kiezerslijst. Het eerste was wellicht mogelijk, daarmee strafte men de opstandige ambtenaar, maar het tweede deel: het schrappen uit de kiezerslijst was ondemocratisch: het recht tot stemmen kon men Arie Hovestad niet ontnemen. Toch deed men dat en wel op grond van omkoping: de belofte dat als men op Gouwkes en zijn partijgenoten zou stemmen, o.a. voor Maire van Rhenen, men na korte tijd er op kon rekenen Ds. J. van Campen weer te horen prediken deed hem de das om, dat was omkoperij.

Hovestad protesteerde heftig bij het Gemeentebestuur maar hij kreeg geen antwoord. Het proteststuk, braaf voorafgegaan door: Vrijheid, gelijkheid en broederschap berust bij de overige stukken.

Toen het hem niet gelukte gehoor te vinden bij de 'Municipaliteit' wendde de klager zich tot een hogere instantie: het 'Departementaal Bestuur van den Rhijn', wij zouden zeggen de Provincie, maar ook daar ving hij bot. Deze klacht hoorde daar niet, wél bij de Gemeente. Of Hovestad het er maar bij heeft gelaten vermeldt de geschiedenis niet.

Zo zien we dat zelfs in Rhenen, 220 jaar geleden het na de komst van de Fransen en de instelling van de Bataafse Republiek niet alles koek en ei was.

Huidige Rhenenaren die op de namen afgaande, acties van hun voorvaderen naspeuren kunnen in het Oud-archief nog heel wat interessante stof opdoen.

J. Combrink